

Utbildningsinspektion i Alsike–Gredelby rektorsområde

UTBILDNINGSINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen har inriktats mot sju områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sju områdena, som granskats utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

1. Normer och värden
2. Kunskaper
3. Arbetsmiljö och delaktighet
4. Pedagogisk verksamhet och undervisning
5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete
6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning
7. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde. Rapporten ger således inte en heltäckande beskrivning av all pågående utbildningsverksamhet inom enheten vid den aktuella tidpunkten.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och författningar i övrigt. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter liksom jämförelser med jämförbara verksamheter är också betydelsefulla vid bedömningarna och för slutsatserna med krav på åtgärder och förbättringar. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl.

Beskrivning av skolan/rektorsområdet

Alsike skola:

Skolform	Antal elever/barn	Skolform	Antal elever/barn
Förskoleklass:	25	Förskoleklass:	27
Grundskola: 1–3	69	Grundskola: 1–4	124
Skolbarnsomsorg:	74	Skolbarnsomsorg:	108
		Obligatorisk särskola:	9

Gredelby skola:

I Alsike skola är den pedagogiska personalen organiserad i två arbetslag – förskoleklassen och årskurs 1 respektive årskurs 2–3. En elev är integrerad i särskolan. När det gäller särskoleverksamheten beskrivs och granskas denna i Skolverkets kommunrapport avseende Knivsta kommun.

Flertalet elever bor i närområdet som är ett nytt villaområde i en del av kommunen som kännetecknas av mycket stor inflyttning.

Skolans huvudbyggnad togs i bruk 1999 men är redan alltför liten för nuvarande elevunderlag. Personalutrymmen har fått tas i anspråk för undervisning. Två stora klassrum i skolan är däremot utmärkta undervisningslokaler med ljus och rymd. Eleverna bussas till andra skolor i kommunen för att få undervisning i ämnena Idrott och hälsa samt Slöjd och Musik. Under nästa år kommer en ny skola att tas i bruk.

Gredelby skolas elever och pedagogiska personal arbetar i sex arbetslag – ett för vardera årskursen 1–4 samt för förskoleklassen och särskolan. Flertalet elever bor i närområdet.

Gredelby skola utgörs av fyra skolhus, varav tre kan betecknas som ”traditionella folkskolor” – rödmålade hus i två plan. Dessa tre är samlade kring en skolgård och disponeras av eleverna i respektive årskurs 3, 4 och förskoleklassen. Miljön i två av dessa hus är inte handikappanpassade. Ca 200 m därifrån ligger en nyare skolbyggnad i ett plan med årskurserna 1–2. Såväl elever som föräldrar värnar om den gamla skolmiljön och ser den som en mycket positiv faktor för elevernas trivsel. Skolans profil är samarbete i enlighet med principerna för Cooperative Learning, som innebär träning i samarbete.

Gredelby fritidshem har fyra avdelningar, en för varje årskurs med undantag av årskurs 4.

Gredelby särskola ligger i den nyare skolbyggnaden och har två klassrum – ett för eleverna i träningsskolan och ett för eleverna i grundsärskolan. Fem elever tillhör träningsskolan, fyra grundsärskolan, varav en elev är inskriven i grundskolan, men integrerad i särskolan. Särskoleeleverna delar skolgård med övriga elever från årskurserna 1–2 och äter lunch i den gemensamma matsalen. Särskolan har ett eget fritidshem.

Rektor för Gredelby skola är också ansvarig för fritidshemmet och för särskolan.

Genomförandet av inspektionen i Alsike–Gredelby rektorsområde

Skolverket sände den 13 juni månad 2003 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektionsteamet med ansvar för Alsike skola och Gredelby skola inklusive fritidshem och särskola har bestått av undervisningsrådet Elisabeth Ritchey och experten Hans-Olof Hanselid. Besöket i Alsike skola ägde rum den 17 september 2003 och i Gredelby skola den 16–17 oktober 2003.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Alsike–Gredelby rektorsområde, dels den information som samlats in vid observationer, intervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem etc.

I Alsike skola genomfördes intervjuer med rektor, skolans lärare, skolsköterska och två elevgrupper. Samtal fördes med förskollärare. Lektionsbesök gjordes i förskoleklassen och årskurserna 1–3. Under besöket gjordes också intervjuer med ett antal föräldrar.

I Gredelby skola gjordes lektionsbesök i årskurserna 1–4, i förskoleklassen samt på fritidshemmet och i särskolan. Intervjuer gjordes med rektor och lärarna samt med två elevgrupper. Även elever och personal vid särskolan och på fritidshemmet intervjuades. Vidare intervjuades två föräldragrupper, varav den ena var knuten till särskolan.

Bedömning

Normer och värden

Enligt skollagen skall utbildningen för barn och ungdom främja deras utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I läroplanernas mål framhålls att barnen och eleverna skall utveckla förståelse och respekt för alla människors lika värde. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och lust att lära. I läroplanerna anges också att barn och elever skall kunna ta ett allt större ansvar för det egna arbetet och för miljön samt få ett reellt inflytande över utformningen av utbildningen. På samma värdegrund vilar verksamheten inom det offentliga skolväsendet för vuxna.

Inom detta granskningsområde behandlas resultaten av arbetet med skolans värdegrund och läroplanernas mål att sträva mot.

I Alsike skola visar eleverna hänsyn till varandra, lyssnar aktivt och respekterar varandras åsikter på lektionerna. Trots trångboddhet präglas studiemiljön av trivsamhet och arbetsro. Frågor om hur man umgås med varandra på rasterna och hur man uppträder i allmänhet m.m. behandlas ofta på lektionerna. All personal tycks vara medveten om värdegrundens betydelse för en god arbetsmiljö och för elevernas sociala utveckling. Detta är resultatet av ett medvetet arbete från såväl rektors som personalens sida.

Elevernas inflytande över sin egen lärandeprocess sker genom den s.k. solboken, som är underlag för elevens planering och utvärdering. Den utgör även utvärderingsinstrumentet vid elev- och föräldrasamtal. Intrycket från gjorda lektionsbesök är att läraren i hög grad bestämmer om innehåll och arbetsformer. Då den s.k. Alsikemodellen – en variant av Bifrostmetodik – tillämpas i undervisningen får dock eleverna möjlighet att påverka arbetsformer och sin egen inläring.

Gredelby skola präglas av ett gott samarbetsklimat såväl inom personalen som mellan eleverna. Klassrummen i de olika skolhusen är möblerade så att samarbetet mellan eleverna skall underlättas. I undervisningssituationen följs vissa regler i diskussionerna, t.ex. att man lyssnar aktivt på den som har ordet och respekterar lärarens ”tystsignal”. Inom klasserna finns inga fasta grupperingar. Samarbetsövningar genomförs i klasserna enligt principerna för Cooperative Learning – samarbetsinläring – ”Genom att systematiskt träna samarbetet vill vi skapa ett positivt inlärningsklimat så att våra elever känner sig trygga, vågar ta ansvar och känner motivation och glädje i arbetet”. (Verksamhetsplan 2003.)

När det gäller elevernas ansvar och inflytande kommer det främst till uttryck inom ramen för elevens val, som kan omfatta projekt och teman under en längre period. I övrigt är elevinflytandet och ansvaret för elevens lärande begränsat.

På Gredelby fritidshem är verksamheten helt integrerad med skolans övriga verksamhet och det samarbetsklimat som kännetecknar skolan i övrigt råder även på fritidshemmet. Vid inspektionstillfället var barnen glada och positiva och personalen bemötte dem med intresse och engagemang.

Även Gredelby särskola arbetar till vissa delar enligt principen för Cooperative Learning och tar enligt personalen dagligen upp värdegrundsfrågor om samarbete, respekt, trygghet, m.m. Vid inspektionstillfället kunde ett gott samarbetsklimat noteras på så sätt att personalen bemötte eleverna med stor respekt och inkännande förmåga och aktivt uppmanade dem till att lyssna på varandras åsikter.

Sammanfattningsvis görs en påtaglig och mycket målmedveten insats från samtliga i Alsike skola när det gäller att bearbeta skolans värdegrund, att utveckla egna principer samt tillämpa dem i det dagliga arbetet. I Gredelby skola är normer och värden ständigt aktuella i undervisningssituationen och personalen samt eleverna är medvetna om betydelsen av samarbete. Detta gäller även Gredelby fritidshem och särskola. Ytterligare insatser för att öka elevernas delaktighet i lärandeprocessen genom bl.a. ansvar för planering och kontinuerlig utvärdering av lärandet skulle i båda skolorna ge förutsättningar för bättre måluppfyllelse i enlighet med läroplanens intentioner i detta avseende.

Kunskaper

Utbildningen skall ge kunskaper i vid mening, såväl fakta och förståelse som färdigheter och förmåga att exempelvis utvärdera sitt eget lärande och att arbeta självständigt. Målen för lärandet anges i de nationella läroplanerna och i kursplanerna.

Inom detta område granskas resultaten av det pedagogiska arbetet.

Enligt föräldrarna i Alsike skola får de besked om hur deras barn klarar sig i klassen men får ingen yttre referens till sina barns kunskapsutveckling. Vid besökstillfället saknades en samlad dokumentation av elevernas kunskapsutveckling, då bl.a. det diagnostiska provet för årskurs 2 inte hade genomförts under 2003. Enligt rektor är det regel att båda skolorna genomför det diagnostiska provet men på grund av sjukdom hade detta inte kunnat genomföras under 2003. Elevernas läsutveckling följs enligt den s.k. LUS-metoden – ett schema för läsutveckling.

I Gredelby skola har en bedömning gjorts vad gäller måluppfyllelsen i Svenska och Matematik i årskurs 3 våren 2003. Bedömningen utgår från skolans tolkning av kursplanen för årskurserna 1–3, mål att uppnå, i de båda ämnena. Bedömningen visar i Matematik att två moment av totalt 16 inte har behandlats (volym- och längdmått). Arbetsprestationen bedöms dock som mycket god för ca 95 procent av eleverna. I Svenska uppnår inte drygt 30 procent av eleverna ett (vokaler och konsonanter) av 14 uppställda mål. Arbetsprestationen bedöms även i detta ämne som mycket god för ca 95 procent av eleverna. Varje elevs resultat har redovisats och kommenterats vid utvecklingssamtalen.

I Gredelby särskola dokumenteras och följs elevernas sociala och kunskapsmässiga utveckling framför allt genom individuella utvecklingsplaner som upprättas två gånger per år för varje elev. Deras läsförmåga dokumenteras kontinuerligt i ett s.k. LUS-schema – ett schema som utifrån ett antal fasta kriterier beskriver elevernas läsutveckling. Föräldrarna till särskoleeleverna upplever dock att de inte får tillräckligt med information om vilka kunskapsmål som barnen arbetar utifrån och vilka kunskaper deras barn tillägnat sig.

Sammanfattningsvis bör betonas att elevernas lärande även i de lägre årskurserna kontinuerligt skall relateras till de nationella målen för grundskolan. Det diagnostiska provet för årskurs 2 är en av flera möjligheter att bedöma elevernas kunskaper. Det ger föräldrarna information om elevens utveckling i relation till de fastställda målen för grundskolans undervisning. För särskolan saknas tillräckligt tydlig information till föräldrarna om vilka kunskapsmål eleverna förväntas uppnå.

Arbetsmiljö och delaktighet

Enligt skollagen skall verksamheten vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar där skall främja aktning för varje människas egenvärde, respekt för vår gemensamma miljö samt jämställdhet mellan könen. Särskilt skall den som verkar inom skolan aktivt motverka alla former av kränkande behandling. All personal skall samverka med föräldrar, barn, elever respektive de vuxenstuderande i arbetet med att forma en god miljö för utveckling och lärande.

Granskningen gäller hur man i verksamheten arbetar för en god miljö och för att förebygga kränkningar och ge möjlighet till delaktighet och samverkan.

Kränkande behandling förekommer i mycket liten grad i båda skolorna. I Alsike skola har personalen arbetat med ett mobbningsfall. Detta är uppmärksammat av alla och stämningen har blivit mycket bättre. De incidenter som förekommit i Gredelby skola har lärarna och elevvårdsteamet hanterat på ett bra sätt enligt föräldrarna. De litar på skolans personal. Dock anser man att lärarna reagerade alltför sent när det gällde vissa trakasserier mellan grupper av elever under föregående läsår.

I båda skolorna finns ett likalydande handlingsprogram mot kränkande behandling. Programmet är mycket kortfattat och redovisar i sju punkter hur processen i ett mobbningsfall ser ut och hur den slutförs. I programmet anges att föräldrakontakter skall tas. Programmet upptar explicit ingen information om förebyggande arbete mot kränkande behandling. Inte heller uppmärksammas kränkande behandling i ett vuxen – elevperspektiv. När det gäller det förebyggande arbetet har dock båda skolorna en klar strategi för arbetet med värdegrunden i stort, vilket också kommer till uttryck i den dagliga verksamheten.

I Alsike skola har dokumentet Värdegrunden diskuterats fram och utarbetats under studiedagar av skolläring och personal. Det har vidare behandlats på föräldramöten och föräldrarna skall skriva under att de tagit del av principerna i värdegrunden. Eleverna har i början av läsåret bearbetat de grundläggande principerna genom att illustrera begreppen med teckningar, som satts upp på klassrummets väggar. Temat Värdegrunden tas upp varje dag i början av läsåret. Vidare utnyttjas material ur Lions Quest – värderingsövningar från organisationen Lions – och projektet Charlie – ett utbildningsprogram för att stärka barns självförtroende. Materialet används regelbundet och särskilt då incidenter inträffar.

I Gredelby skola gäller en s.k. Vänkskapsplan för det vanliga umgänget mellan elever och personal. Den finns uppsatt i skolans lokaler och är skriven så att alla skall förstå. Planen är bl.a. ett resultat av skolans arbete kring samverkan – Cooperative Learning.

Handlingsprogrammet mot kränkande behandling, liksom den s.k. Vänkskapsplanen, gäller enligt personalen även för Gredelby fritidshem. Personalen på fritidshemmet uppger att de har ett nära samarbete med lärarna när bråk eller konflikter uppstår mellan elever. I särskolan uppger föräldrarna att personalen är mycket duktig på att lösa konflikter mellan barnen och att de upplever att barnen känner sig trygga. Värdegrundsfrågor diskuteras ofta på föräldramöten.

Sammanfattningsvis är arbetsmiljön i de båda skolorna mycket god och präglad av trygghet och trivsel. Detsamma gäller Gredelby fritidshem och särskola. Såväl skolledning som personal arbetar på ett medvetet sätt med skolans värdegrund. Kränkande behandling i skolan i allmänhet är en angelägen fråga för föräldrar, elever och personal. Mot denna bakgrund bör diskussionen om handlingsprogrammet mot kränkande behandling vara en självklar punkt på skolrådets dagordning.

Handlingsprogrammet bör förbättras och involvera förebyggande arbete mot kränkande behandling samt innefatta ett vuxen – elevperspektiv. Handlingsprogrammet bör vara ett levande, aktuellt dokument som följs upp och utvärderas.

Pedagogisk verksamhet och undervisning

Arbetet för att nå målen skall främst utformas av de lärande och personalen. I förskolan och skolan skall detta ske i samverkan med hemmen. De nationella läroplanerna, andra statliga bestämmelser och kursplanerna ger dock också vissa anvisningar för arbetet. Det finns riktlinjer för stöd, betygssättning och utvecklingssamtal, utbildning på arbetsplatser, en garanterad undervisningstid, etc. Målen i kursplanerna ger dessutom vägledning för arbetssätten genom att beskriva vilka kunskaper och färdigheter barnen, ungdomarna och de vuxna skall nå.

Granskningen riktas mot hur man arbetar för att närma sig målen och hur man anpassar arbetet till olika behov.

I Alsike skola gäller det att dagligen hitta praktiska lösningar på såväl lokalmässiga som pedagogiska problem. Tack vare ett gott samarbetsklimat och ansvarstagande från alla personalgrupper fungerar verksamheten på ett bra sätt. Man försöker utveckla en undervisningsmodell – Alsikemodellen – med tema och ”verkstad” (skrivning/läsning, musik/drama, ateljé) motsvarande Bifrostskolans arbetssätt. Bifrostskolan är en fristående skola i Danmark, där all undervisning inspireras av kultur. Barnens engagemang ses som en förutsättning för inläringen och man arbetar dels med ämnen dels i teman. När ett tema skall presenteras ges en upplevelse. Därefter sker ”brainstorming”, då eleverna själva skall komma fram till innehåll och arbetssätt, välja ut underteman m.m. för fortsatt bearbetning. På så sätt tränas eleverna att ta eget ansvar. Teoretiskt svaga elever kan få möjlighet att visa upp sina styrkor i olika sammanhang.

I Gredelby skola är verksamheten uppdelad på fyra skolhus. Det är anmärkningsvärt att skolhuset för förskoleklassen ligger längst från årskurs 1 – enligt rektor är en temporär lösning. Trots localsplittringen anser inte personalen att samarbetet försvåras. Projekt och temaarbeten kring vilka alla elever i skolan kan samlas förekommer dock sällan. Å andra sidan präglas undervisningen inom klassens ram av samarbete i enlighet med Cooperative Learning.

I Matematik (årskurs 3) kan eleverna i Gredelby skola välja mellan ett flertal alternativa studieformer och material – bl.a. ett fingerat konditori med köp och försäljning. Eleverna väljer själva vad de vill arbeta med och på vilken nivå. De tar vidare ansvar för planering och utvärdering genom ett särskilt ”protokoll”. Därigenom får eleverna en i hög grad individualiserad undervisning i Matematik, där även de teoretiska kunskaperna tillämpas i realistiska och praktiska situationer.

Verksamheten på Gredelby fritidshem är integrerad med skolans övriga verksamhet på så sätt att fritidshemspersonalen ingår i arbetslagen och arbetar under förmiddagarna i klasserna 1–3. På arbetslagsträffarna upplever fritidshemspersonalen att de får gehör för sina frågeställningar, och förutom den gemensamma planeringstiden i arbetslagen finns även tid för planering i s.k. yrkesträffar där fritidspedagoger och förskollärare deltar. Verksamheten bedöms vara pedagogiskt väl strukturerad. Det förekommer såväl fri lek som planerade aktiviteter, bl.a. drama, målning och utflykter. Ofta följer man på eftermiddagarna upp de teman som barnen arbetat med under skoltid.

Gredelby särskola har sin verksamhet i två skilda klassrum, ett för tränings-skolan och ett för grundsärskolan. Två förmiddagar i veckan har de gemensamma aktiviteter. Viss samverkan finns även med övriga skolan, bl.a. erbjuds elever från årskurs 2 att en dag i veckan komma in till särskolan och lära sig teckenspråk samt ha musik tillsammans med särskolebarnen.

För grundsärskolan och träningsskolan finns aktuella timplaner. För tränings-skolan finns utarbetade kursplaner. I grundsärskolan uppger personalen att de arbetar utifrån varje enskild elevs individuella behov och förutsättningar och att kursplanerna för grundsärskolan inte är ett levande dokument utan finns i bakgrunden. Arbetssättet präglas av en mycket hög grad av individualisering och eleverna ges stora möjligheter till inflytande över undervisningens innehåll. Däremot saknas tydliga kunskapsmål och en koppling till de individuella utvecklingsplanerna.

Elevvården för särskolan sorterar under Resursteamet i Uppsala kommun. Elevvårdsteamet som bl.a. består av kurator, psykolog och skolsköterska besöker särskolan ca en gång i månaden, och vid behov får personalen enskild handledning av psykologen. En gång i veckan kommer en teckenkonsulent till särskolan. Personalen uppger att de elever som behöver särskilt stöd får det, och att de som personal också får stöd och handledning.

Sammanfattningsvis är lokalförutsättningarna för de båda skolorna helt olika. Trångboddheten i Alsike skola har det goda med sig att den har förstärkt viljan till samarbete över årskursgränserna. Den pedagogiska verksamheten är mycket god. Engagemanget kring en egen pedagogisk modell är ett gott uttryck för ett medvetet utvecklingsarbete på sikt. I Gredelby skola med lokaluppdelning försvåras den pedagogiska samverkan över årskurserna. Å andra sidan kompenseras detta av skolans profil – Cooperative Learning – som kommer till uttryck på andra områden i undervisningen.

Den pedagogiska verksamheten på fritidshemmen bedöms som meningsfull och som ett bra komplement till skolan. Verksamheten är integrerad i skolans övriga verksamhet men det finns även stort utrymme för egen planerad verksamhet.

Särskolan bedöms ha en bra pedagogisk verksamhet. Det finns ett nära och bra samarbete mellan träningsskolan och grundsärskolan och delvis även med grundskolan. Inspektörerna bedömer det som positivt att personalen har uttryckt intresse och vilja att utöka samarbetet med övriga skolan vilket rektor bör ta fasta på. Undervisningen i grundsärskolan präglas av en mycket hög grad av individualisering, men kunskapsmålen behöver förtydligas och kopplas till de

individuella utvecklingsplanerna. Undervisningen skall utgå från grundskolans kursplaner.

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Kommunerna har ett övergripande ansvar för barnomsorgen och skolan på lokal nivå. Kommunerna är också huvudmän för de flesta verksamheterna. Läroplanerna lägger tydliga ansvarsområden på rektor och personal för skolans inre arbete. Sammantaget har dessa skyldigheter att se till att rätten till utbildning tillgodoses. Fristående huvudmän har motsvarande ansvar även om de inte alltid omfattas av målen och riktlinjerna för det offentliga skolväsendet.

Frågor som tas upp vid inspektionen är exempelvis om verksamheten har en ledning enligt de nationella bestämmelserna, hur denna fungerar i praktiken och om det finns system för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen.

I rektorstjänsten för rektorsområdet ingår ansvar för två skolor – Alsike skola och Gredelby skola – samt för kommunens särskola. Ca 25 procent av rektors arbetstid beräknas ligga på särskolan. Med hänsyn till att en nybyggnation för närvarande äger rum i Alsike måste rektor lägga ner mycket tid på detta projekt. Detta får konsekvenser för det pedagogiska ledarskapet som såväl lärare som föräldrar beklagar men som de har förståelse för. En viss avlastning ges för vissa arbetsuppgifter som lagts ut på olika lärare. Rektor har sitt tjänsterum och sin huvudsakliga arbetsplats i Gredelby skola. Hon har således inte en daglig kontakt med respektive skola men är ändå förtrogen med det löpande arbetet. Personalen arbetar under stort eget ansvar i båda skolorna och särskilt i Alsike skola.

De lokala arbetsplanerna är likalydande och – eventuellt av detta skäl – inte levande dokument för lärarna. Eftersom Knivsta kommun ännu inte har utarbetat en egen skolplan, är arbetsplanernas mål delvis ett arv efter Uppsala kommuns skolplan och Knivsta kommunens mål. Till varje mål är kopplat en kortfattad handlingsplan. Några utvärderingar av enskilda mål har inte redovisats för innevarande år. Däremot har en s.k. produktionsuppföljning (verksamhetsberättelse) för år 2002 gjorts, baserad på Uppsala kommuns styrdokument. I Gredelby skola har en mindre elevenkät genomförts (juni 2003 – ännu ingen sammanställning), en utvärdering av idrottsundervisningen (maj 2003) och – på initiativ av skolrådet – en enkät till föräldrar och lärare ang. samarbetet.

Gredelby fritidshem nämns inte i arbetsplanen. Fritidshemmen har inte heller några egna mål eller styrdokument. Personalen uppger dock att rektor är förtrogen med verksamheten och att de känner stöd från rektorn.

Inte heller särskolan nämns i den lokala arbetsplanen. Rektorn deltar ibland i möten med personalen, t.ex. på arbetslagsträffarna. Personalen uppfattar att rektorn är förtrogen med verksamheten bl.a. för att hon är väl insatt i de enskilda elevernas behov, men att det lämnas till dem att ansvara för den dagliga verksamheten. Särskoleföräldrarna uppfattar styrningen och ledningen av särskolan som otydlig och att särskolan nedprioriteras till förmån för grundskolan.

Det råder viss osäkerhet kring styrningen av särskolan. Rektorn på Gredelby är chef för personalen och ansvarig för barnen. Samtidigt sorterar elevvården under Resursteamet i Uppsala kommun varifrån skolan köper de elevvårdande

kompetenser som behövs (psykolog, kurator, synkonsulent). Formellt är det förvaltningschefen som fattar beslut om placeringar av barn i särskolan. Detta känner personal och föräldrar inte till. Enligt intervju med förvaltningschefen kommer hela ansvaret för särskolan framöver att läggas på rektorn för Gredelby skola. Föräldrarna uttrycker en osäkerhet över vem som fattar de formella besluten över särskolan – t.ex. vem som beslutar om placering av barn i särskolan och vilket stöd de har rätt till. Detta bekräftas delvis av personalen.

Sammanfattningsvis råder ett vakuum i målstyrningen i de båda skolorna, då kommunen saknar en skolplan och då det pedagogiska ledarskapet för tillfället är svagt. De lokala arbetsplanerna för de båda skolorna synes inte vara levande dokument för personalen. Även om målstyrningen är svag finns det dock ansatser att i den dagliga verksamheten försöka arbeta i enlighet med överenskomna handlingsplaner. Det saknas en strategi för utvecklings- och förbättringsarbetet i båda skolorna. Större vikt bör läggas på utvärderingsarbetet både vad gäller skolornas arbete i stort och för eleverna. Då det råder viss begreppsförvirring när det gäller de lokala styrdokumenterna – skolans arbetsplan kallas för verksamhetsplan/produktionsplan/handlingsplan – finns det anledning att använda terminologin i de statliga styrdokumenterna.

Det som sägs ovan för de båda skolorna gäller även för fritidshemmet och särskolan. I samband med att ansvaret för särskolan ses över bör ansvarsfördelningen mellan rektorn på Gredelby skola och Resursteamet i Uppsala förtydligas för föräldrar och personal.

Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning

Lika tillgång till utbildning, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, är en grundprincip för det offentliga skolväsendet. Inom en viss utbildning skall det också finnas möjligheter för eleverna att individuellt göra val av kurser eller ämnen.

Granskningen gäller om möjlighet till utbildning ges i den omfattning och med den valfrihet som anges i de statliga bestämmelserna. Även informationen om möjligheter till utbildning behandlas.

I båda skolorna saknas speciallokaler för vissa ämnen. Slöjd samt Idrott och hälsa (även Musik för eleverna i Alsike skola) läses i Thunmanskolan respektive Ängbyskolan i Knivsta centralort. Till lektionerna i dessa ämnen "bussas" eleverna. Vad gäller eleverna i Gredelby skola innebär detta inga större problem. Men för eleverna i Alsike skola tar transporter tid – ibland även från lektionerna enligt lärarna. Föräldrarna anser att transporter till dessa skolor inte fungerar tillfredsställande. Personalen vid de mottagande skolorna har inte fått tillräcklig information om tider för elevernas ankomst m.m. De yngsta eleverna har fått klara sig på egen hand. Enligt lärarna är det risk för att vissa elever utsätts för kränkande behandling under busstransporter utan tillsyn. Vissa insatser har dock gjorts för att komma till rätta med problemen. I dagsläget är det oklart om den nya skolan i Alsike kommer att utrustas med de här aktuella speciallokalerna.

Det allmänna intrycket efter intervjuer med föräldrar och personal i de båda skolorna är att det råder ett gott samarbete mellan skola och föräldrar. Skolorna är belägna i anslutning till bostadsområdena och det är inga problem för föräld-

rarna att besöka skolan, vilket också sker. Skolorna inbjuder föräldrarna att delta i skolans verksamhet. Genomförda enkäter i samverkan med skolråden visar att föräldrarna är mycket positiva till skolans kontakter med dem. Gredelby skola har i samarbete med föräldrarna tagit fram en informationsfolder ”Den lilla skolan med mycket samarbete”.

På Gredelby fritidshem – liksom på övriga fritidshem i kommunen – saknas verksamhet för barn i skolår 4–6. Rektorn uppger att hon inför varje läsår går ut med en förfrågan till föräldrar om behov av plats för elever i årskurs 4. Detta läsår fanns inget sådant behov.

Eftersom elevvården för särskolan sorterar under Resursteamet i Uppsala finns beslut om mottagande i särskolan och det mesta av utredningsmaterialet där. Vid inspektionen har det därför inte varit möjligt att granska dem. Visst beslutsunderlag som t.ex. delar av utredningar, kopior av beslutsprotokoll m.m. förvaras i pärm hos rektorn på Gredelby skola. Av dessa framgår att beslutsprotokoll finns för sju av åtta särskoleelever men när det gäller vilka utredningar som har gjorts är informationen knapphändig.

De föräldrar till särskoleelever som deltog i inspektionens intervju uppgav att deras barn genomgått psykologisk och medicinsk utredning men däremot inte pedagogisk eller social utredning. Några föräldrar uppgav att de inte känt sig delaktiga i utredningsprocessen och några att de fått bristfällig eller ingen information om konsekvenserna av att barnet tas emot i särskolan. En förälder påpekade att man saknat information om andra alternativ. Ingen förälder känner till att det finns en möjlighet att ta emot elever på försök i särskolan under sex månader.

Sammanfattningsvis är i båda skolorna kontakten med föräldrarna god – på en formell nivå genom skolrådet och i praktiken genom föräldrarnas besök på skolorna och deras inställning till föräldramöten m.m. ”Bussningen” av eleverna till andra skolor för lektioner i vissa ämnen innebär problem. Risk finns för att elever utsätts för kränkande behandling då ingen vuxen följer elevgrupperna. Planeringen av transporterna skall självfallet göras, så att de inte inskränker på elevernas undervisningstid.

Skolverkets inspektörer vill påpeka att barn har rätt till skolbarnsomsorg till och med 12 års ålder. Kommunen bör därför undersöka hur behovet ser ut för barn i årskurserna 4–6.

När det gäller särskolan är det viktigt att föräldrar görs delaktiga i beslutsprocessen och får en klar bild av vad en särskoleplacering innebär för barnet, inte minst på lång sikt. Föräldrar skall också informeras om deras rätt att tacka nej till placering i särskola och om att det finns möjlighet att låta barnet gå i särskola på prov under högst sex månader. Inspektionen har inte kunnat fastslå om pedagogiska utredningar har genomförts eller inte, men inspektörerna vill påpeka vikten av att sådana utredningar genomförs för att kunna bedöma om elevernas förutsättningar att nå målen.

Resurser

Huvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen skall genomföras för att de lärande skall nå de nationella målen för utbildningen. I skollagen finns dock bestämmelser om några viktiga förutsättningar för att säkra kvaliteten i utbildningen. Dessa avser främst krav på personalens kompetens, tillgång till ändamålsenliga lokaler, läromedel och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning. Även principerna för resursfördelningen aktualiseras vid inspektionen.

I såväl Alsike skola som Gredelby skola är andelen lärare med pedagogisk utbildning hög – närmare 100 procent. Lärartätheten kan betecknas som låg – 5,8 lärartjänster på 100 elever för hela rektorsområdet, vilket är drygt 2 tjänster under genomsnittet för hela riket, som är 7,9 tjänster.

I Gredelby skola har två enskilda elever tilldelats var sin assistent. Under vissa förhållanden kan dessa assistenter utföra även andra uppgifter, som kommer hela skolan till del. Speciallärarnas arbete (en halv tjänst i Alsike skola och en hel tjänst i Gredelby skola) kännetecknas av undervisning enskilt eller i mindre grupp för elever i behov av särskilt stöd i Svenska och Matematik. Enligt föräldrarna kan man alltid diskutera stödbehovet för enskilda elever med rektor eller speciallärare och i regel finns det resurser att sätta in.

På Gredelby fritidshem arbetar såväl fritidspedagoger, förskollärare som barnskötare. Personalen har deltagit i samma kompetensutveckling som övrig personal på skolan, bl.a. i Cooperative Learning.

I särskolan arbetar fem personer, varav en är utbildad lågstadielärare, en är förskollärare, två är barnskötare och en saknar formell kompetens. Tre har genomgått vidareutbildning som specialpedagoger.

Sammanfattningsvis bedöms lärarnas pedagogiska utbildning i båda skolorna som mycket god, medan lärartätheten är relativt låg. För Gredelby fritidshem och särskola bedöms den som god. Resurserna för elever i behov av särskilt stöd bedöms som goda. En ny modell för resursfördelningen är dock angelägen och bör bli resultatet av pågående diskussioner inom rektorsgruppen. Specialpedagogisk kompetens med ett övergripande ansvar och ett helhetsperspektiv bör ge förutsättningar för en rättvis fördelning av centrala stödresurser. Mot den bakgrunden bör rektor tillsammans med speciallärarna och övriga lärare diskutera hur tillgängliga resurser skall användas på ett optimalt sätt.

Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis visar inspektionen att skolornas verksamhet fungerar bra och tillgodoser en utbildning väl i linje med de nationella bestämmelserna och målen för grundskolan och särskolan. I både Alsike skola och Gredelby skola görs mycket målmedvetna insatser när det gäller att bearbeta skolans värdegrund, att utveckla egna principer samt tillämpa dem i det dagliga arbetet. Ett gott samarbetsklimat råder mellan skolorna och föräldrarna både på det formella planet och i den dagliga, praktiska verksamheten. Fritidshemmet i Gredelby skola är väl integrerat med skolans övriga verksamhet och genomsyras av en pedagogiskt väl strukturerad verksamhet. Undervisningen i särskolan präglas av en bra pedagogisk verksamhet och en mycket hög grad av individualisering.

Mot bakgrund av inspektionens slutsatser finns det anledning för båda skolorna att genomföra ett utvecklingsarbete på följande områden

- elevernas delaktighet i lärandeprocessen genom ett ökat ansvar för planering och utvärdering,
- strategier för utvärdering av elevernas kunskapsutveckling i relation till såväl lokala som nationella mål,
- komplettering av skolornas handlingsprogram mot kränkande behandling med bl.a. förebyggande arbete,
- strategier för skolornas utvecklings- och förbättringsarbete inom ramen för en målstyrd undervisning.

För särskolan i Gredelby skola finns det skäl att utveckla verksamheten inom följande områden

- förtydligande av kunskapsmålen och information om dessa till särskolans föräldrar,
- förtydligande av ansvarsfördelningen mellan rektorn på Gredelby skola och Resursteamet i Uppsala,
- komplettering av informationen till föräldrar i samband med placering av barn i särskolan.

Varje skola skall årligen upprätta en skriftlig kvalitetsredovisning som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av skolan. Kvalitetsredovisningen kan därmed bli ett värdefullt hjälpmedel för att utveckla och förbättra flera av ovannämnda utvecklingsområden.

Datum	Ort
2003-02-11	Stockholm

Hans-Olof Hanselid
Elisabeth Ritchey